

En moralitates Nico. de lyra prologus

bi gratia **Esa. lxxj.** Induit me vestimentis salutis: et indumentis iusticie circumdedit me: quasi sponsum decoratum corona: et quasi sponfam ornatum monilibus suis. **Quod** enim dicitur hic: **Quasi sponsum** et intelligitur de christo: et quod subditur **quasi sponfam** et intelligitur de ipsa ecclesia. **Similiter Cant. j.** Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt verba tua vino: cum enim dicitur: **osculetur me** et. verbum est sponse frui sponso desiderantis. et quod subditur: **quia meliora sunt verba tua** et. verbum est sponsi sponfam commendantis. **Unde** in talibus sic contextis ratione predicta debet lector prudens attendere quid conueniat capiti: et quid corpori. **Secunda** regula est de corpore domini vero et simulato. **Ecclesia** enim que est corpus domini mysticum: vt predictum est: est quasi sagena non dum tracta ad litus: et ideo habet malos permixtos cum bonis vsq; ad iudicium: in quo sepe ab illis. et ideo in sacra scriptura aliquando mali commendantur cum bonis quibus sunt permixti: sicut **Osec. xj.** Pater israel et dilexi eum. **Et** e conuerso aliquando boni vituperantur cum malis: sicut **Esa. j.** Cognouit bos possessorem suum: et asinus presepe domini sui. **israel** aut me non cognouit: et populus non intellexit. **Aliquando** etiam in eodem textu exprimitur quid ad bonos pertinet et quid ad malos: sicut **Cant. j.** dicitur: **Algra** sum sicut formosa filie hierusalem sicut tabernacula cedar: sicut pelles salomonis. **Verba** sunt sponse: que ratione malorum in ecclesia contentorum dicit: **Algra** sum sed ratio bonorum subdit: sed formosa et quod subdit (quasi p exemplo) sicut tabernacula cedar: ad malos refertur. **Cedar** enim fuit filius Hismaelis: vt habetur **Gen. xxv. a** quo descendit saraceni. **Quod** aut subdit: sicut pelles salomonis. refertur ad bonos. p salomonem enim hic intelligitur ipse deus fm expostores catholicos et hebreos. et ideo pelles eius dicuntur: quibus operiebatur tabernaculus in quo boni colebant deum. **Tercia** regula est de spiritu et littera: et fm q accipitur sub eadem littera sensus historicus et mysticus: q; veritas historie est tenenda: et tamen ad spirituales intellectum est referenda. hoc modo exponit ista littera communiter. **Potest** etiam aliter exponi: vt referat ad sensum litteralem tm sicut et alie. **Circa** qd considerandum q eadem littera aliquando habet duplicem sensum litteralem. **verbi** gratia. **j. Paral. xvij.** dicit dominus de salomone: **Ego** ero illi in patrem et ipse erit mihi in filium. **Et** intelligit de salomone ad litteram in qm fuit filius dei p adoptionem in iuuentute: ppter quod nathan propheta vocauit eum amabilem domino. vt habetur. **ij. Regu. xij.** **Predicta** etiam auctoritas. **Ego** ero illi in patrem et. induitur ab apostolo ad **Heb. j.** tanq; dicta de christo ad litteras. quod patet ex hoc: quia apostolus inducit eam ad pbandum q christus fuit maior angelis. talis aut pbatio non potest fieri per sensum mysticum: vt dicit **Aug. 9.** contra Vincentium donatistam. vt. s. allegatum est. **predicta** enim auctoritas impleta fuit ad litteram in salomone: minus tamen perfecter: quia fuit dei filius per gratiam solus. **In** christo aut perfectius: qui est dei filius per naturam. **Licet** autem vtraque expositio sit litteralis simpliciter. **secunda** tamen que est de christo spualis et mystica est fm quid: in qm salomon fuit figura christi. **Quarta** regula est de specie et genere: siue de parte ac toto cum de vno transit ad aliud. et e conuerso: sicut **Esa. xij.** **Primo** loquitur contra babilonem specialiter: cum dicit: **Onus** babilonis et. et transit ad intelligendum verbum de toto mundo generaliter: per hoc quod subdit: **Et** summitate celi dominus et vasa furoris eius: vt disperdat omnem terram. **Postea** reuertitur ad loquendum contra babilonem specialiter. **cu3** dicitur: **Ecce** ego suscitabo super vos medos: qui argentum non querant et. quia **Darius** medus cum **Cyro** nepote suo cepit babiloniam: et interfecit **Balthasar** regem babilonis. vt habetur **Dan. v.** **Quinta** regula est de temporibus. que contingit quadrupliciter. **Uno** modo per synedochem qu ponitur pars temporis pro toto: sicut in euangelio dicitur christus tribus diebus iacuisse in sepulchro: et tamen prima dies et tertia non fuerunt integre. **Alio** modo ppter minutias temporis que aliquando in scriptura computantur: et aliquando omituntur. **Et** fm hoc scriptura sacra loquens de aliquo numero annorum in pluribus locis. aliquando in vno loco ponit plures annos minutias predictas computando. **In** alio vero loco ponit pauciores dictas minutias omitendo. **Tertio** modo contingit: eo q computatio annorum incipit in vno loco a principio termino: et alio a postertori: sicut **Gen. xv.** dicitur fuit abrahe: **Semen** tuum futurum peregrinum quadringentis annis. **Et** **Exo. xij.** de ista peregrinatione dicitur: q mansio filiorum israel in terra egypti fuit quadringentorum triginta annorum: quia computatio

tatio huius maioris numeri incipit a tempore quo dictum fuit abrahe. **Gen. xij.** Egredere de terra tua et. **Computatio** autem minoris numeri incipit a natiuitate **Isaac** qui fuit triginta annis post egressum abrahe de aran: vt plenius videbitur. **j. Exo. xij.** **Quarto** modo contingit eo q scriptura sacra loquitur de futuro p modum preteriti: sicut **Esa. ix.** **Paruulus** natus est nobis et. et hoc est ad denotandum certitudinem pphetice: cuius euentus de futuro est ita certus sicut iam preterisset: et hoc est ppter certitudinem diuine prescientie ex qua fit reuelatio ipsi prophete. **Aduertendum** tamen q talis modus loquendi non habet locum nisi in prophetia predestinationis que est quando aliquod futurum contingens reuelatur pphete eo modo quo est in prescientia dei: que infallibiliter futura intuetur siue prophete et preterita. **In** prophetia vero coninationis non habet locum: que est quando aliqua pena reuelatur prophete in flagellando populo: vel alicui persone: non fm q est in dei prescientia sed fm ordinem causarum secundarum: vt pote fm de merita hominum: sicut est illa prophetia **Jon. iij.** **Adhuc** xl. dies et ninue subuertet. **hac** enim subuersionem meruerit peccata illius ciuitatis. **Veruntamen** quia talis causa mutabilis est. ideo effectus aliquando non sequitur: sicut in proposito: quia ninite egerunt penitentiam: et sic dominus non infligit penam coninationis. **Sexta** regula est de recapitulatioe et anticipatione. **In** sacra enim scriptura non semper eodem ordine gesta et facta scribuntur quo fiunt. et ideo quando preponitur posteriora dicitur anticipatio. **quando** aut fit e conuerso dicitur recapitulatio: sicut **Gen. x.** dicitur filius noe dicitur: **Ab** his diuise sunt insule gentium in regionibus suis: vnusquisq; fm linguam suam et. **j. eodem** ca. **Hi** sunt filii eham in cognationibus et linguis et generatiombus et. **Et** postea. **xj. ca.** dicitur: **Erat** autem terra labij vnus et sermonum eorum idem. **Ex** quo patet q illud quod dicitur de diuisione linguarum dicitur per anticipationem. **Similiter** **Gen. ij.** postq moyses primo ca. deserit perat creationem celi et terre: distinctione: et ornatum partium mundi dicitur: **Iste** sunt generationes celi et terre in die quo creati sunt. **Ex** quo patet q hoc dicitur per recapitulationem. **Septima** regula est de diabolo et eius corpore. **fm** enim q dicit beatus **Brege. Homel. r.** **Certe** iniquorum omnium diabolus caput est: et huius capitis membra sunt omnes iniqui. **Et** id ppter conuersionem capitis ad membra: scriptura loquens de vno in eodem contextu transit ad loquendum de alio. sicut **Esa. xliij.** loquens de rege babilonis qui erat diaboli membrum: transit ad loquendum de principe demonum: cum subditur ibidem: **Quomodo** cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris: et **Ezechielis. xxvij.** loquens de principe **Tyri** transit ad loquendum de diabolo. cum subditur: **Tu** signaculus similitudinis: plenus sapientia: perfectus decore: in delictis paradisi dei fuisti. **his** igitur premisis de regulis seu clauibus exponendi sacram scripturam: cum confidentia diuini adiutorij descendamus ad litteram exponendam.

Egenerabilis fratris Nicolai de lyra in moralitates biblie prologus.

Ubi in dextera sedentis sup thronum librum scriptum intus et foris **Apoc. v.** **Sedens** super thronum glorie est deus gloriosus et sublimis regens vniuersum: in cuius dextera est sacra scriptura diuinitus data. **fm** qd dicit **Deu. xxij.** **In** dextera eius ignea lex. **Lex** enim veteris et noui testamēti bene dicitur ignea q; reuelatione spūs sancti qui diuinus est ignis fuit inspirata. **Et** hec scriptura bene dicitur liber scriptus intus et foris. **foris** qm ad sensum litteralem. **intus** vero qm ad sensum mysticum sub littera latente. **Deus** enim qui est actor huius scripture non solum vtitur vocibus ad aliquid significandum sed etiam rebus p voces significatis. et sic facta veteris testamēti significauerunt ea que in nouo testamēto fiunt: sicut dicit **Apoc. j. Coz. x.** **Omnia** in figura contingeat illis. **Sensus** igitur qui per voces significatur proprie dicitur litteralis. **ille** vero qui per res significatur mysticus nominatur: et hic est triplex: q; si p talem modum significet aliquid pertinens ad creaturam: dicitur allegoricus. **si** aut p tunc ad agibilia: dicitur moralis. **si** aut ad speranda in beatitudine futura: dicitur anagogicus: ab ana qd est sursum et goge ductio quasi sursum ducens. **Ubi** versus: **Littera** gesta docet: quid credas allegoria. **Doralis** quid agas: quo tendas anagogia. **Exemplum** in hoc nomine hierusalē qd fm sensu litterale significat quandam ciuitatem

Pauli Burgē. additionū i postillas biblie **Ni. de ly. plog**

tate in terra iudee sita: et qm̄ hec ciuitas a deo fuit electa ad diuinū cultum vt habet. **iiij. Regū. xliij. Qui colit in aia viri iusti** et in ecclesia militante et etiā triumphante. ideo hierusalē fm̄ sensuz moralē in sacra scriptura significat animā fidelez: fm̄ sensum allegoricū ecclesiam militantē: et fm̄ sensum analogicū ecclesiam triumphantē. **¶ Sciendū autē q̄ licet sacra scriptura habeat quadruplicē sensuz pdictū: hoc tñ nō est in q̄libet sui pte fm̄ qd̄ dicit i collatiōib⁹ patrū collatiōe. viij. Nā alicubi habet tm̄ sensum lralem sicut **Exo. xx. Audi isrl̄ dñs deus tuus vnus est. Et Deu. vj. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo et. In istis enī et p̄similib⁹ nō est mysticus sensus req̄rēdus. Alicubi x̄o nō hz lralem sensum. pp̄rie loquendo: Verbi gratia: **Judic. ix. Jerunt ligna vt vngerent supra se regem et. Et Matth. v. Si man⁹ tua scandalizat te abscede eam et. p̄ice abs te. Sensus enim litteralis est qui per voces significatur vt pdictum est: et talis sensus nō est hic: nec in consimilibus. Squeret enī q̄ sensus sacre scripture esset falsus: qz ligna nunq̄ hoc fecerūt nec facere potuerūt. Similiter saluator nō monuit q̄ homo manū sibi abscedat ad litteram. Sed in istis est tm̄ sensus mysticus qui p̄ res significatas intelligit. Nam p̄ ligna intelliguntur habitatores vrbis sichen qui fecerunt abimelech sup se regem: vt ibidem in textu exponit: et p̄ manū abscedendā intelligit amic⁹ q̄tūcūq̄ p̄pinqu⁹ p̄bens occasionē ruine: et hui⁹ familiaritatē debet hō abscedere a se. Q̄ autē aliqui doctores dicunt sensum parabolicū esse litteralē: hoc est intelligendū large loquendo qz vbi nō ē sensus p̄ voces significat⁹ pabolit⁹ est prim⁹: et iō large loquendo dicit lralem eo q̄ lralem est primus quando est ibi: et ad hoc significandū ipsi dicūt parabolicū contineri sub litterali: et hoc modo loquēdo ego sensuz parabolicū vocant in pluribus locis litteralem: scribendo sup libros sacre scripture. Alicubi x̄o sacra scriptura habet sensum litteralē et mysticum: sicut in **Gen. dicit: q̄ abraam duos filios habuit sez isaac et hismaelem et hoc est verum fm̄ litteralē sensum: et similiter fm̄ mysticum. Nam per illos allegorice significata fuerunt duo testamenta vt dicit **Aplūs Gal. iij. Et eodez modo moraliter possunt significari duo filij sp̄iales vnus prelati: quozū vnus p̄ficeret et alius deficeret: et anagogice angeli stantes et cadentes. Item qz sicut dicitur est: sensus mysticus est qui p̄ res significat⁹ et vnus rei subiectiue sunt plures p̄prietates reales et aliquando valde diuerside: vna res subiectiue aliquādo mystice plura et diuersa significat: sicut leo p̄ p̄prietatez p̄stantie christū significat. **Apoc. v. Ecce vicit leo de tribu iuda: et p̄ voracitate signat diabolu. j. Pe. v. Aduersarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens circūit q̄rens quē deuoret. ¶ Postq̄ autē sacram scripturam cum dei adiutorio exposui fm̄ litteralem sensum: et deus dedit mibi spacium vite. confusus de dei auxilio p̄pono eam iterum exponere fm̄ sensum mysticum: vbi est mystice exponēda: put mibi domin⁹ dabit: nō tñ intendo omēs sensus mysticos scribere nec per singula verba discurre sed aliqua breuiter ordinare ad que lectores biblie: ac p̄dicatores verbi dei recurrere poterunt: put et qm̄ eis videbit expedire. **Hec quis miretur si in expositione mystica plura dimittat. Nam hoc faciā p̄pter breuitatem et quoniam sic fecerunt p̄cedentes expositores et etiam christus qui **Matth. xiiij. et Mar. iij. exponens parabolam seminantis. illud qd̄ dicit in fine. Dederunt fructum aliud centesimum aliud sexagesimum aliud tricesimum in expositione dimisit: et in alijs parabolaz expositionibus similiter fecit ipse christus. ¶ Igitur in nomine domini nostri iesu christi incipiam a libro **Genesis** et per alios consequēter discurrem q̄dū dominus donabit sua gratia mibi vitam.****************

¶ Additiones ad postillam magistri Nicolai de lyra super biblia: edite a reuerendo patre dño Paulo de sancta Maria: magistro i theologia: episcopo Burgen. Archiepiscopo serenissimi principis domini Johannis regis castelle et legionis incipiunt: quas venerabili viro Alfonso legum doctor: decano cōpostellano filio suo ex legitimo matrimonio genito: direxit: premittens ei prologum sub forma sequenti. Finiuit autem eas anno dñi. **M. cccc. xxix. Quib⁹ etiam inferre sunt replicate magistri **Matthie doctoz eiusdem ordinis minorum fratris et theologi optimi p̄out clarius vt debetur in processu.****

Quid tibi vis vt viuēs donem dilectissime fili: aut successione titulo post vitam relinquā: nisi qd̄ ad sacraz scripturaz noticiā cōferat: et gressus tuos in catholice veritatē solidissimo seruoze cōfirmet. **Hec est enī quā corde gesto: ac ore p̄fiteor: et de qua puto scriptū fuisse: Pater filijs notam faciet veritatē suā: quā cū ab ineunte etate nō recepissem: s; sub iudaice ceetatis perfidia natus: sacras lras nō a sacris doctozib⁹ didicissem: ab erroris magistr⁹ errozeos sensus trahēdā: litterā rectam nō rectis cauillationib⁹ vt ceteri illi⁹ p̄fidie duces temerarie inuolueret fatagens. Cū x̄o placuit illi cui⁹ misericordia mensurā nō habet: me a tenebris ad lucē: a caliginosa turbine ad serenū aerem euocare: ceciderūt qd̄āmodo squame de oculis mentis mee: et cepi scripturā sacra aliquāto studiosius relegere: et iam nō perfide sed humiliter veritatē inquirere: et ingenij mei virtus nō cōfidens toto corde a dño postulare: vt qd̄ salubrius anime mee esset cordi meo infingere dignaret: nocte dieq̄ eius auxiliū p̄stolabar. Sicq̄ factum est: vt catholice fidei desiderium in mente mea de die in diē fortius incandesceret: quo ad ipsam fidem quam corde gerebā: publice p̄fiterer: et ea fere etate qua tu nunc es: baptisimū sacramentū in huius ecclesie sacro fonte suscepi: pauli nomen assumens: te tunc infantie innocentia gaudente: qui post me in etate illa tenera sacro lauacro ab originali culpa mundat⁹ es: anteq̄ actuali inquinari valuisses: nomen **Alfonsi** suscipiens: priusq̄ litteras nominare nouisses. **¶** Procedente x̄o tpe sacrarū litterarū studio insistens: vtriusq̄ testamenti lectioni operam dedi: et interdum a magistris viuētib⁹ audiendo. **¶** Sepe etiā sanctorum doctorū aliozūq̄ insignium virozu: qui ab hac vita transferunt: opera relegendo: diuina donante clementia: qui pri⁹ fueram magistr⁹ erroris: factus sum discipulus veritatis: quif ar: ad hanc quā vides senectutem accessi: et vt verum tibi fatear: inter p̄ssuras seculi: et curie nostre curas: quibus quādoq̄ ventilar⁹ sum: hec fuit p̄cipue delectatio mea: hoc singulari solatiū meū: eternū et imutabilez deū: eiusq̄ mirabilia opa in sancte et immaculate legis sue lectione contemplari: nec tñ hī q̄s p̄peros vulgus appellat successus defuerūt. **¶** Nam me licet prolixus imeritū: nō ad parū eccleie gaudiū: diuina gratia subleuauit. **¶** Primo enī ad carthaginenses: deinde ad hūc **Burgen. sedem. p̄motus: amplissimis eccleie dei sanozib⁹ sui nutrius: ecclesiasticis etiā secularia adiecta sunt: cū tamē in domo gloriose memorie iustissimi regis **Currici: q̄ et illustris planitē inclyti regis nri. Sigismūdi** officio suscepto: satis familiariter sum versat⁹. **¶** Frat̄e vero tuū p̄mogenitū acte q̄ clementer q̄ pie oīpotētis clementia tractauit: ego nō referā: vos ipsi cognoscite. **¶** Num est qd̄ silentio cōmittere nō possum: nobis ex lenitico sanguine descendit⁹ aliquantulū demonstratum fuisse q̄ añ tot secla septū ētribui **Leui** nō fuisse datā possessio nē qz dñs est possessio ei⁹: de⁹ enī ē possessio nra: **Christ⁹** hereditas nra: qui purgaturus filios leui vt sacrificia domino in iusticia offerrent: voce p̄phetica antiquitus p̄dicatos: bis iā diebus manibus patris se sacrificium verum tractari permittit: vtinam sic acceptans: sicut et tolerās. **¶** Hec volo ista me putte supuacue iactanterue inseruisse: vitāq̄ meam frustra annunciasse tibi: cum nō supuacū: q̄nimo necessarius reoz omīpotentis beneficia cognoscere: et arrogantie attribuenda non est: infirmitatis prop̄ie aperta et inficta confessio: p̄sertim cūz tibi loquar a memoria hec excidere nullo vnq̄ tpe vellē. **¶** Hec enim me satis gratum puro tantoz beneficiorū receptozē age re: si cū vita mea illorum recognitio quiescat. **¶** Tibi autē nō ab re: inter ceteros **libenter enarro: vt que beneficio etatis nō vidisti: saltē a patre audiens memorie tradas: iunioribusq̄ qui forsan nō audierunt: cum horū occurrerit sermo: frequenter enarres: vt et illi enarrent filijs suis ne obliuiscant⁹ operū domini: sed legem eius exquirāt. Cuius clarioz exquisitiōni fili charissime: cum nō modicū conferāt studium et disciplina: ad que te: licet iuriū doctoz a puericia occupatum: interdū anhelare conspicio: et inter studia iuris et disceptationū forensium occupationes vtriusq̄ testamenti spicas q̄i furtim ruminare tentantē aliq̄ munusculo excitare sepe. p̄posui: desiderū qz tuū paterno fauore iuuare. **¶** Et qm̄ innumerabilia pene opera: quoz varietate diuina scriptura circūdata refulget postilla **Nicolai de lyra** tam sui recentia q̄ digna celebritate clarescit: qui vtrunq̄ testamentum studiose discernens litteralem sensum qui inter ceteros p̄cipuus est: copiosa luculētia tradidit: hanc tibi donare p̄posui. **¶** Et cū infirmitatis hūane periculo detentus: dierū meoz finem ignorem: merito tñ ex etate **accelerare********